

مطالعه شرایط و راهبردهای ادغام اجتماعی مطلوب مهاجران شهر مشهد

مریم سهرابی

دانشجوی دکتری جامعه شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد،

شماره تماس: ۰۹۱۱۵۵۴۲۲۲۰ (m.sohrabi.artan@gmail.com)

<https://orcid.org/0000-0002-6931-7888>

دکتر حسین اکبری

نویسنده مسئول: دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد،

شماره تماس: ۰۹۱۲۷۳۸۷۳۵۹ (H-Akbari@um.ac.ir)

<https://orcid.org/0000-0003-1045-6952>

دکتر غلامرضا صدیق اورعی

استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد،

شماره تماس: ۰۹۱۵۳۱۵۶۴۹۳ (Sedighourae@um.ac.ir)

<https://orcid.org/0000-0003-3177-5039>

دکتر رسول صادقی

دانشیار گروه جمعیت شناسی، دانشگاه تهران،

شماره تماس: ۰۹۱۲۴۳۳۸۸۲۹ (rassadeghi@ut.ac.ir)

<https://orcid.org/0000-0002-7024-2924>

چکیده: امروزه جوامع مختلف با جمعیت قابل ملاحظه‌ای از مهاجران و تازه‌واردان روبرو هستند که این گسترش مهاجرت‌ها، بیش از پیش بر اهمیت موضوع ادغام اجتماعی مهاجران افزوده است. هدف از تحقیق حاضر شناسایی شرایط و راهبردهای ادغام اجتماعی مطلوب مهاجران است. تحقیق حاضر به روش کیفی انجام شده است. داده‌های این مطالعه از طریق مصاحبه نیمه ساخت یافته گردآوری شده و از روش نظریه زمینه‌ای برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است. با کمک نمونه‌گیری هدفمند و با معیار اشباع نظری با ۲۸ نفر از مهاجران در شهر مشهد مصاحبه گردید و نهایتاً داده‌های گردآوری شده در قالب دو مضمون اصلی و ۱۱ مضمون فرعی، کدگذاری و تحلیل گردید. نتایج نشان می‌دهد که شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب شامل شرایط زمینه‌ای (با مضامین فضای مذهبی دلخواه، دسترسی به امکانات تفریحی، امکانات مناسب آموزشی و ارزش‌های اخلاقی مطلوب مشهد)، شرایط علی (با مضامین نبود نگاه تبعیض آمیز، تسهیل شرایط زندگی در مشهد، گمنامی، احساس استقلال و دسترسی به مشارکت در جامعه مشهد) و شرایط مداخله‌گر (با مضامین ارزش‌های اخلاقی نامطلوب مبدا، تعصبات قومی - مذهبی مبدا و تبعیض‌های جنسیتی در مبدا) می‌شود. مواردی مثل شبکه سازی، سازگاری مطلوب اجتماعی، مهارت‌های روانشناختی رشد محور و حمایت محوری از جمله راهبردهای مهاجران به ادغام اجتماعی مطلوب در شهر مشهد می‌باشد.

کلمات کلیدی: ادغام اجتماعی مطلوب، دافعه و جاذبه، سرمایه اجتماعی، مهاجران شهر مشهد.

Study of conditions and strategies for social integration of immigrants Mashhad

Abstract: Today, different societies are facing a considerable population of immigrants and new arrivals, and this expansion of immigration has increased the importance of social integration of immigrants. The purpose of this research is to identify the conditions and strategies for social integration of immigrants. The present research was conducted using a qualitative method. The data of this study was collected through semi-structured interviews and grounded theory method was used to analyze the data. With the help of purposeful sampling and theoretical saturation criterion, 28 immigrants were interviewed in Mashhad city and finally, the collected data were coded and analyzed in the form of two main themes and 11 sub-themes. The results show that the conditions of favorable social integration include background conditions (with themes of desired religious atmosphere, access to recreational facilities, suitable educational facilities and desirable moral values of Mashhad), causal conditions (with themes of lack of discriminatory views, Facilitating living conditions in Mashhad, anonymity, feeling of independence and access to participation in Mashhad society) and interfering conditions (with themes of undesirable moral values, ethnic-religious prejudices and gender discriminations). Things like networking, optimal social adaptation, growth-oriented psychological skills, and oriented support are among the strategies of immigrants for optimal social integration in the city of Mashhad.

Key words: desirable social integration, push-and-pull, social capital, immigrants of Mashhad.

مقدمه

جامعه‌شناسان همواره به انطباق و وفق یافتن مهاجرین با جامعه‌ی مقصد توجه دارند و اصطلاحات همگون‌سازی^۱، فرهنگ‌پذیری^۲، یکی‌سازی^۳ و ادغام^۴ را به انحای مختلف در تحقیقات و اندیشه‌ورزی‌ها به کار می‌برند. ادغام به خودی خود به معنای اتصال و پیوست و ترکیب اجزای جدید (مهاجران) در یک نظام پیشین است. ادغام فرایندی دوجانبه و با سازش و توافق دوسویه‌ی مهاجران و بومیان است. در روند ادغام، برنامه‌های مرتبط با تعلیم و تربیت مهاجرین برای افزایش و ارتقاء مشارکت آن‌ها در جامعه ضروری است (رابلی و شاو^۵، ۱۹۹۱: ۴).

ادغام وضعیتی ایده‌آل از همزیستی مساوات طلب^۶ گروه‌های مختلف قومی، در یک جامعه چند فرهنگی است. در این معنای ایده‌آلی، ادغام زمانی دارای شأن بررسی است که بین زمینه‌های قومی و فرهنگی فرد با فرصت‌ها و موقعیت‌های قابل تحصیل وی در جامعه‌ی میزبان، چالش جدی وجود داشته باشد. زمانی که از ادغام سخن به میان می‌آید یک نظام اجتماعی مشترک همچون نهادهای اجتماعی، یا محل کار افراد که در آن افراد و گروه‌های مختلف قومی، برای مشارکت و تعلق داشتن تلاش می‌کنند (هلگرن^۷، ۲۰۱۶: ۱۴۵). به زعم پنیکس و گریسیز^۸ (۲۰۱۶) ادغام دال بر فرایند پذیرفته شدن در جامعه‌ی میزبان است. ادغام منکر چالش‌های ذاتی منبعث از تفاوت‌های فرهنگی عمیق نیست و همچنین برای افراد حق صیانت از هویت فرهنگی‌شان را قائل است.

---

^۱ Assimilation

^۲ Acculturation

^۳ Incorporation

^۴ Integration

^۵ Rublee & Shaw

^۶ egalitarian coexistence

^۷ Hellgren

^۸ Penninx R., Garcés

اهمیت مطالعه حاضر در این است که عدم ادغام اجتماعی مهاجران چالش‌های اساسی و مهمی را متوجه جامعه میزبان می‌کند. طرد اجتماعی^۱ با ایجاد فضایی متخاصم^۲ و ناآرام تهدیدی برای پیوستگی اجتماعی^۳ جامعه میزبان به حساب می‌آید. از مهم‌ترین نشانه‌های وجود شکاف مهاجر-میزبان و ادغام نشدگی مهاجران، سطح اعتماد و قدرت ریسک پایین (حتی در نسل‌های بعدی) است. همچنین آن‌ها خود را اهل آن شهر یا کشور نمی‌دانند (آلگان^۴ و همکاران، ۲۰۱۰: ۵). با این وجود افراد جامعه میزبان بیشتر به تأثیرات اجتماعی مهاجرت بر جامعه خود توجه می‌کنند. داستمن^۵ و پرستان^۶ (۲۰۰۷) اذعان می‌دارند که در بریتانیا مخالفت با مهاجرت، با تعصبات نژادی رابطه‌ی نزدیکی دارد و نه صرفاً با نگرانی درباره‌ی هزینه‌های مالی^۷ و رقابت‌های بازار کار؛ اما در حقیقت تبعیض قائل شدن درباره‌ی مهاجران ملغمه‌ای از انواع عوامل اقتصادی (در بازار کار و دولت‌های رفاه) و عوامل اجتماعی (به‌خصوص درباره‌ی مهارت^۸) رخ می‌دهد. افزون بر شرایط دستمزد، اشتغال و آموزش رسمی مهاجران باید ادغام اجتماعی و موانع آن را نیز مدنظر قرار داد. چرا که مشخص ساختن عوامل تسهیل‌کننده^۹ و همچنین کندکننده‌ی^{۱۰} ادغام در ابعاد اقتصادی و نیز اجتماعی هم برای شرایط اقتصادی و رفاه مهاجران و هم برای جوامع میزبان تعیین‌کننده است (گاتمن^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۵: ۲۵).

شهر مشهد به عنوان مهم‌ترین قطب گردشگری مذهبی در کشور و دومین شهر مذهبی دنیا نیز از قاعده‌ی مهاجرپذیری مستثنی نیست و دربرگیرنده‌ی سنن فرهنگی و اجتماعی متکثر و متنوعی است که مهاجران با خود به همراه آورده‌اند. مهاجرانی با زمینه‌های مختلف قومی و مذهبی که حیات اجتماعی و اقتصادی شهر را متأثر ساخته‌اند (نجف‌زاده، ۱۳۸۹: ۱۱۹).

گسترش ناموزون شهر مشهد و متصل شدن روستاهای اطراف بدان، یکی از مهم‌ترین مسائل شهری مشهد است. بنا بر آمار سرشماری سال ۱۳۸۶ حدود ۸۸۳ هزار نفر در مشهد ساکن حاشیه شهرند که این تعداد در

¹ Social exclusion

² Hostility

³ Social cohesion

⁴ Algan

⁵ Dustmann

⁶ Preston

⁷ Fiscal costs

⁸ Low-skilled

⁹ Facilitating

¹⁰ Hindering

¹¹ Gathmann

اوایل دهه ۹۰ شمسی به حدود یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر رسیده است. مناطق حاشیه ای با گستره ای شامل ۱۳ درصد از مساحت مشهد مقدس حدود ۳۲ درصد جمعیت این شهر را در خود جا داده است و به گفته کارشناسان در مجموع چهار هزار و ۷۳ هکتار از مساحت مشهد شامل این مناطق است (رحیمیان، ۱۳۹۴). ادغام و حاشیه نشینی دو مقوله‌ی به غایت وابسته‌اند. غلظت این نسبت به حدی است که حاشیه نشینی را نه فقط دوری فیزیکی از شهر بلکه هر نوع رانده شدن از جامعه می دانند (آخوندی، ۱۳۹۴: ۲۱). این به حاشیه قرار گرفتن از اجتماع شهری صراحتاً دالّ بر عدم ادغام یا ادغام نامطلوب گروه‌های اجتماعی در جامعه‌ی جدید است. جمعیت ادغام نشده به دلیل عدم دسترسی به فرصت‌های اقتصادی و فقدان مناسبات اجتماعی کارآمد، اتصال با جامعه‌ی مقصد را از دست داده و به زندگی در حاشیه‌ی شهر رانده می‌شود. می توان گفت مهاجرین حاشیه نشین نمونه‌ی تمام عیار گروه‌های ادغام نشده در جامعه‌ی میزبان هستند و حاشیه نشینی بارزترین مظهر شهری عدم ادغام آن‌ها است. این موضوع افزون بر اینکه زائیده‌ی ادغام نشدگی است بلکه با دامن زدن به فاصله و نابرابری گروه‌های اجتماعی آن را تشدید می کند (فاضلی، ۱۳۷۵: ۲). در چنین شرایطی وضعیت شناسی ادغام این گروه‌ها در کالبد اجتماعی شهر حائز اهمیت و دارای شأن بررسی و مطالعه است. ناظر بر اهمیت کسب شناخت و برنامه‌ریزی در این خصوص، این پژوهش با هدف مطالعه شرایط و راهبردهای ادغام اجتماعی مهاجرین داخلی به مشهد انجام می‌شود.

مروری بر ادبیات تجربی

تحقیقات بسیاری در خارج از کشور درباره مسائل مهاجرین و ادغام آن‌ها انجام شده است. علیرغم وجود تحقیقاتی درباره‌ی آسیب‌شناسی مناطق حاشیه نشین، لیکن تحقیقات داخلی منحصراً ادغام اجتماعی اقتصادی را - به جز موارد انگشت شمار- بررسی نمی‌کنند و تحقیقات مربوط به مهاجرین مشهد بعضاً پراکنده و نامرتب هستند و با رویکردها و مسأله شناسی‌های مختلف شهرسازی، مدیریت شهری و جغرافیای انسانی انجام گرفته‌اند. از همین روی در قسمت حاضر تحقیقات فارسی درباره ادغام اجتماعی مهاجران در سایر شهرهای ایران مرور شده، و در قسمت دیگر به بررسی تحقیقات خارجی پرداخته و با نگاه نظام مند پرداخته و انواع تحقیقات دسته بندی می‌گردد. در این قسمت پیشینه با توجه به ادغام اجتماعی مرور شدند.

فرزادمنش و بشیر (۱۴۰۱) مطالعه‌ای با هدف گونه‌شناسی ادغام هویتی اقوام افغانستانی در ایران به روش کیفی انجام دادند که نتایج این مطالعه نشان می‌دهد هویت ظاهری از منظر شباهت به ایرانیان موجب ادغام بیشتر افغانستانی‌ها می‌شود و زمانی که این شباهت ظاهری در تقاطع با زبان فارسی و مذهب شیعه قرار می‌گیرد، دو راهبرد یکپارچگی و همانندسازی به اوج خود می‌رسد. ولیقلی زاده (۱۳۹۸) تحقیقی را با روش توصیفی - تحلیلی و با هدف بررسی رفتارهای هویتی و رابطه بین حس تعلق به هویت قومی و ملی را در میان ساکنان مهاجر آذربایجانی کلانشهر تهران انجام داد که مطابق نتایج تحقیق، رفتارهای هویتی ساکنان مهاجر آذربایجانی، علی‌رغم گرایش به هویت قومی، بخاطر سابقه طولانی علاقه‌مندی آذربایجانی‌ها به کشور و هویت ملی، بیشتر در راستای همگرایی با هویت ملی است. ظهیری‌نیا (۱۳۹۵) تحقیقی را با هدف بررسی وضعیت اجتماعی و فرهنگی مهاجران شهر بندرعباس انجام داد که نتایج آن نشان می‌دهد برقراری تعاملات اجتماعی بین گروه‌های مهاجر، ازدواج‌های بین‌گروهی و فعالیت‌های اقتصادی مشترک از جمله نشانه‌های بارز انسجام اجتماعی و همگرایی گروه‌های مهاجر ساکن در شهر بندرعباس هستند.

فاوده^۱ (۲۰۲۲) تحقیقی را با هدف بررسی میزان ادغام مهاجران فلسطینی در فرانسه با روش تحلیل داده‌های ثانویه و روش کیفی انجام داد. نتایج تحقیق نشان داد که دانشجویان و بازرگانان از انواع مهاجران فلسطینی با بالاترین سطح ادغام در جامعه فرانسه هستند. همچنین ازدواج به عنوان یک مکانیسم ادغام مهم برای زنان و مردان نقش مهمی ایفا می‌کند. علیرغم این واقعیت که سیستم ژاکوبین فرانسه^۲ همه مهاجران را ملزم به جذب در جامعه فرانسه می‌کند، این امر بر درک هویت اصلی فلسطینی تأثیری نداشته است. این مهاجران هنوز خود را فلسطینی معرفی می‌کنند. کوگان^۳ و همکاران (۲۰۱۹) تحقیقی را درباره مذهبی بودن و ادغام مهاجران جوان انجام دادند. یافته‌ها حاکی از آن است که رابطه وابستگی مذهبی (بویژه در مسلمانان) و سایر پیامدهای آن، مانند دوستی‌های بین قومی، نگرش‌های جنسی، رفتارهای انحرافی و دستیابی به تحصیلات، چندوجهی و ظریف است. نتایج تحقیق کونر^۴ (۲۰۱۹) درباره مذهب و ادغام اجتماعی مهاجران در دوبلین ایرلند نشان داد که در

^۱ - Fawadleh

^۲ ژاکوبین‌های نامیک حزب در انقلاب فرانسه بود. افراد حزب به اصولی که خود آن را دموکراسی افراطی و برابری مطلق می‌دانستند، متعهد بودند.

^۳ - Kogan

^۴ - Conner

کلیسا متولدین ایرلند و متولدین در خارج از ایرلند به طور مکرر در ارتباط هستند و این نتایج نشان می‌دهد که مذهب پلی است که ادغام اجتماعی را تشویق می‌کند. این در حالی است که اعضای نسل دوم متولد ایرلند در اجتماعات بزرگتر به کلیسا شک دارند و آن را یک نوع فرقه مذهبی در نظر می‌گیرند. مذهب را می‌توان مانعی دانست که توانایی مهاجران را برای ادغام در جامعه به تعویق می‌اندازد. به طور کلی باید بیان کرد که مذهب و هویت دینی در روند ادغام اجتماعی در دوبلین ایرلند یک کارکرد دوگانه دارد. فیلیمنو^۱ (۲۰۱۹) تحقیقی درباره پتانسیل‌های گفتگویی مربوط به هویت اجتماعی و تنوع در ادغام اجتماعی مهاجران انجام داد. نتایج نشان می‌دهد که گفتگوهای مهاجران تازه‌وارد درباره هویت اجتماعی و تنوع متناسب با بسیاری از شرایط ایده‌آل بیان شده در مدل‌های ارتباطات بین‌گروهی می‌باشد و احتمالاً ادغام اجتماعی مهاجران را تسهیل می‌کند. شرکت‌کنندگان گزارش کردند که احساسات درک متقابل و تمایل به همکاری در تفاوت‌های فرهنگی بهبود یافته است.

آلارین و نیورایتا^۲ (۲۰۱۹) تحقیقی درباره ادغام اجباری مهاجران و نگرش به مهاجرت در اروپا انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد که نه زبان اجباری و نه الزامات ادغام اجتماعی تأثیر معناداری بر حمایت عمومی از مهاجرت نمی‌گذارد. نتایج حکایت از این دارد که مبدا یا کشورهای مبدا مهاجران مرجع اصلی برای استفاده از سیاست‌های دوستانه یا خصمانه با مهاجران است. بنابراین سیاست ادغام اجباری کمکی به کاهش نگرش‌های ضد مهاجران نکرده است. سوبولاسکا^۳ و همکاران (۲۰۱۹) تحقیقی درباره نظرات عمومی درباره ادغام مهاجران در هلند و بریتانیا انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد که ادغام توسط افراد جامعه میزبان به عنوان یک فرآیند پیچیده و چند بعدی درک می‌شود و نظر افراد جامعه میزبان با توجه به نحوه مشاهده تجربی افراد درباره پیامدهای حضور مهاجران متفاوت است. فجت و بیلگیلی^۴ (۲۰۱۸) تحقیقی را درباره ارتباط بین تمرکز ساکنین^۵ و ادغام مهاجران در هلند انجام دادند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که نرخ بالای ساکنین غیرغربی در یک منطقه، با کاهش ارتباط اجتماعی با بومیان هلندی مرتبط است. در حالی که پیوندهای اجتماعی با دیگر پیامدهای ادغام

---

^۱ - Filomeno

^۲ - Alarian & Neureiter

^۳ - Sobolewska

^۴ - Fajth & Bilgili

^۵ - Residential concentration

واقعی ارتباط دارد، زندگی در یک محله متمرکز، با پیامدهای بدتر ادغام در شغل، درآمد و وابستگی به هویت هلندی رابطه‌ای ندارد.

پیشینه تحقیق را بر حسب موضوع متغیرهای مستقل می‌توان جمع‌بندی کرد. درباره متغیرهای مستقل باید گفت که عناصر نظریه سرمایه اجتماعی می‌تواند بر ادغام تاثیر بگذارد. از بین عناصر نظریه سرمایه اجتماعی، شبکه روابط پلی^۱ و اعتماد تعمیم‌یافته اهمیت بیشتری نسبت به شبکه روابط پیوندی^۲ و اعتماد بین‌فردی دارند. وابستگی مذهبی و قومی هم بر ادغام تاثیرگذارند. در این دو متغیر، هر چه افراد از هویت گروهی و خاص خود فاصله بگیرند و به هویت جامعه میزبان نزدیک‌تر شوند می‌تواند احتمال ادغام بیشتر مهاجران را متصور شد. برعکس، اگر افراد هویت قومی و دینی زیادی داشته باشند و شبکه ارتباطات خود را از روابط پیوندی به پلی تبدیل نکنند، به احتمال کمتر در بازار کار جامعه میزبان مشارکت خواهند کرد و ادغام نامناسب‌تری را نشان می‌دهند.

ملاحظات نظری

یکی از وجوه تمایز پژوهش‌های کمی و کیفی در شیوه به کارگیری و استفاده آنها از مفاهیم نظری است؛ بدین معنا که در تحقیقات کمی بیشتر بر پایه آزمون فرضیات استخراج‌شده از چارچوب نظری هدایت می‌شوند، اما در پژوهش کیفی از نظریه در جهت صورت‌بندی سوالات پژوهش، شناسایی مفاهیم حساس و حساسیت نظری که راهنمای مراحل مختلف تحقیق است، بهره گرفته می‌شود. اشترواس و کوربین (۱۳۹۱) نیز معتقدند تحقیقات کیفی، پژوهش‌هایی اکتشافی‌اند، بنابراین محقق از همه مقولات مناسب و مربوط به نظریه‌اش آگاهی قبلی نخواهد داشت و عموماً بعد از اینکه مقوله‌ای آشکار شد ممکن است بخواهد به متون تخصصی مراجعه نماید و ببیند آیا این مقوله در آنجا یافت می‌شود یا نه و اگر وجود دارد سایر محققان درباره‌اش چه نظری دارند؟ بر این اساس، پژوهش حاضر بر نظریات و مفاهیم نظری قابلیت ارجاع و استناد مبتنی است که در زیر بدان‌ها پرداخته می‌شود:

---

^۱ bridging

^۲ bonding

نظریه زیمل^۱: او در اثر خود با عنوان «غریبه^۲» (۱۹۰۸، ۱۹۵۰) موضوعاتی را مورد بحث قرار داد که تا امروز همچنان برای محققان مهاجرت کاربردی است. مهاجر مقیم مظهر آشکاری از «غریبه» است که در میان «ما» زندگی می کند اما از «ما» نیست و ایده زیمل اغلب در بحث مهاجرت مطرح شده است. مهاجران از نظر جسمی در بیشتر کشورها حضور دارند اما همیشه به عنوان بخشی از جامعه اجتماعی یا ملی پذیرفته نمی شوند. آنها نه تنها بعنوان «یکی از ما» پذیرفته نمی شوند بلکه تنوعی که آنها در جامعه در جامعه ایجاد می کنند گاهی مضر تلقی می شود. نکته ای که در مورد مهاجر مقیم وجود دارد این است که وی از نظر جسمی بخشی از جامعه است و از این رو دارای ویژگی های ملی، اجتماعی و شغلی با جامعه غیر مهاجر مستقر است. او با «ما» زندگی می کند، کار می کند، مدرسه می رود اما «یکی از ما» نیست (اندرسون^۳، ۲۰۱۳: ۱۳۲). در همین راستا زیمل (۱۹۰۸، ۱۹۵۰: ۴۰۴) بیان می کند که «غریبه به ما نزدیک است، تا آنجا که بین او و خودمان ویژگی های مشترک ملی، اجتماعی، شغلی یا به طور کلی انسانی را احساس می کنیم. او از ما دور است، تا آنجا که این ویژگی های مشترک فراتر از او یا ما است و فقط به این دلیل است که بسیاری از افراد را به هم متصل می کند».

نظریه چرخه رابطه نژادی^۴: بوگاردوس^۵ (۱۹۳۰) در میان اولین کسانی بود که چرخه رابطه نژادی را پیشنهاد داد. وی ادغام مهاجران را در هفت مرحله توصیف می کند. اولین مرحله، کنجکاوی، با علاقه و همدلی دوستانه نسبت به مهاجران تازه وارد مشخص می شود (بوگاردوس، ۱۹۳۰: ۶۱۳). به دنبال آن استقبال اقتصادی^۶ صورت می گیرد که باعث مرحله دوم می شود. مهاجران درگیر اقتصاد کشور پذیرنده می شوند. در مرحله بعدی، با تضاد صنعتی و اجتماعی، جمعیت بومی مهاجران را به عنوان رقبایی مشاهده می کنند که مدیون افزایش تعداد مهاجران و فرزندان آنها و همچنین تمایل آنها به تحرک اجتماعی رو به بالا است. جمعیت بومی از عدم همگون سازی مهاجران، تفکیک مسکونی و قدرت باروری بالاتر می ترسد و در نتیجه، تلاش برای جلوگیری از دسترسی مهاجران به برخی مناطق مسکونی و جلوگیری از تحرک شغلی آنها به سمت بالا به وجود می آید. اما

---

^۱ Simmel

^۲ The Stranger

^۳ Anderson

^۴ Race Relation Cycles

^۵ Emory Bogardus

^۶ economic welcome

این اقدامات با ارزش‌های جهان‌گرایانه جامعه‌پذیر در تناقض است. این تضاد توسط بخشی از جامعه پذیرنده مورد توجه قرار گرفته و گرایش‌های مساوات‌طلبانه^۱ را در مرحله پنجم تولید می‌کند. در این مرحله، ملاحظاتی بیان می‌شود که هدف آنها از بین بردن تبعیض است. اگرچه مخالفت با اقدامات تبعیض‌آمیز به خوبی سازماندهی نشده است، اما در نهایت موفق می‌شود. مهمترین دلیل آن این است که در صورت تبعیض از مهاجران، اعتبار کشور پذیرنده آسیب می‌بیند. این تضاد با سکون^۲ همراه است که حتی ممکن است موج جدیدی از همدردی با مهاجران را به وجود آورد. آخرین مرحله در چرخه رابطه نژادی بوگاردوس از مشکلات نسل دوم^۳ تشکیل شده است. فرزندان مهاجران با حوزه‌های اصلی جامعه پذیرنده منطبق می‌شوند و ارتباط خود را با کشور مبدا والدین از دست می‌دهند (بوگاردوس، ۱۹۳۰: ۶۱۴-۶۱۷).

نظریه جاذبه و دافعه: لی^۴ (۱۹۶۶) در قالب این نظریه بیان می‌کند که مهاجرت توسط حضور عوامل جذاب در مقصد و عوامل دارای دافعه در مبدا توضیح داده می‌شود. از نظر مهاجران عوامل موجود در مقصد بیشتر مثبت و عوامل موجود در مبدا بیشتر منفی ارزیابی می‌گردند. اوبرگ^۵ (۱۹۹۶) بیان می‌کند که این عوامل در مهاجرت‌های بین‌المللی به دو دسته عوامل سخت و نرم تقسیم می‌شوند. عوامل سخت شامل مواردی مثل بحران‌های بشردوستانه، درگیرهای مسلحانه و جنگ، بلایای طبیعی و زیست‌محیطی می‌شوند، این در حالی است که عوامل نرم مواردی مثل فقر، بیکاری و محرومیت اجتماعی می‌باشند. از نظر بیجک^۶ (۲۰۱۱) غلبه عوامل خاص تا حدودی خصوصیات جمعیت مهاجر را تعیین می‌کند. بدین صورت که عوامل مطلوب جذاب در مقصد تمایل به جذب مهاجرانی دارد که سرمایه انسانی یا انگیزه مناسبی دارند.

نظریه پارسونز: نظریه آجیل روی چهار کارکرد ضروری بنا شده و شامل کارکرد انطباق، کارکرد دستیابی به هدف، کارکرد انسجام و کارکرد نگهداشت الگو می‌باشد. آدامز و ساییدی^۱ (۲۰۰۱) در کتاب خود با عنوان

---

^۱ Fair-play tendencies

^۲ Quiescence

^۳ Second generation difficulties

^۴ push-and-pull factors approach of Lee

^۵ push-and-pull factors approach of Lee

^۶ Oberg

^۷ Bijak

^۸ Talcott Parsons

«نظریه جامعه‌شناختی» بیان می‌کنند که چهار اقدام عملی بقای یک سیستم و نظام را ضمانت می‌کند. در ابتدا یک نظام باید با پویایی‌های محیط اطراف خود انطباق یابد و باید توانایی لازم را برای تأمین خواسته‌های لحظه‌ای دائماً در حال تغییر داشته باشد. سازوکارهایی انطباق جامعه میزبان، ادغام مهاجران است. ورود مهاجران نیازمند این است که جامعه میزبان انطباق‌پذیر و پویا باشد و شرایط را برای حضور و فعالیت مهاجران در جامعه فراهم کند. دوم، پیشرفت جامعه میزبان به طور معناداری به این مرتبط است که این جامعه چقدر فرصت‌ها را برای مهاجران فراهم می‌کند. این طرح باید شامل ادغام مهاجران در بافت و زمینه‌ی نظام اجتماعی باشد. ماندگاری و ثبات ادغام می‌تواند بقای مهاجران را در کوتاه و بلند مدت ضمانت کند (هلبلینگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۹). سوم، ادغام در یک نظام به هماهنگی روابط در میان بخش‌ها نیاز دارد. تأمین شغل، آموزش و حمایت اجتماعی از مهاجران از جمله عوامل ضروری برای ماندگاری و ثبات ادغام است. ادغام مهاجران به این روش برای تقویت امنیت و نظم اجتماعی و پیشگیری از جرم برای جرائمی که در غیر این صورت ممکن است توسط مهاجران انجام شود، لازم است. چهارم، نگهداشت الگو نیازمند یک نظامی است که انگیزه‌ها افراد و الگوهای فرهنگی که به افراد جهت می‌دهد را تولید و بازتولید کند. تغییرات نگرشی به مهاجران یک ابزار ضروری برای ادغام است. همچنین عمل به قوانین و قراردادها ملی و بین‌المللی توسط جامعه میزبان ممکن است تضاد بین افراد این جامعه را با مهاجران کاهش دهد (اولایا^۳، ۲۰۲۰: ۷۱).

نظریه سرمایه اجتماعی: پاتنام^۴ (۲۰۰۰) بین دو نوع شبکه تفاوت قائل می‌شود: (۱) شبکه‌هایی که متنوع و مجزا هستند و دوام زیادی ندارند و مبتنی بر روابط با افراد غیر آشنا است (شبکه‌های پلی^۵)؛ (۲) شبکه‌هایی که تک-رشته‌ای ولی با دوام است و مبتنی بر ارتباط با افراد آشنا می‌باشد (شبکه‌های پیوندی^۶). لانس^۷ (۲۰۱۰) مدعی است که شبکه‌سازی درون گروه‌های قومی و فرهنگی اطلاعات تا حد زیادی محدود و زائد را فراهم می‌کند ولی ممکن است برای سال‌های اولیه سکونت مفید باشد. این در حالی است که شبکه‌سازی بین قومیتی

---

^۱ Adams & Sydie

^۲ Helbling

^۳ Olaiya

^۴ Putnaum

^۵ bridging

^۶ bonding

^۷ Lancee

اطلاعات جدید، متنوع و مفید را در دسترس افراد قرار می‌دهد که می‌تواند به منفعت‌های اجتماعی و اقتصادی تبدیل شود (گرانووتر^۱، ۱۹۷۳). مارشال و استول^۲ (۲۰۰۴) بیان می‌کنند که افراد براساس خصوصیات نژادی، فرهنگی و قومی مشترک، نگرش‌های درون‌گروهی براساس اعتماد، تعاملات و همکاری‌های دوگانه را گسترش می‌دهند. همچنین تعاملات با افراد از گروه‌های و فرهنگ‌های دیگر به دلیل کاهش تفاوت‌های بین گروهی مفید است. ارزش اکتشافی چنین رویکردهایی برای درک فرایندهای ادغام مفید است.

مدل یکی‌سازی چندپاره: مدل یکی‌سازی (در پورتز و رامبو^۳، ۲۰۰۱، ۲۰۰۶) بیانگر این است که نتایج تلفیق نسل اول عمدتاً به تعامل خصوصیات فردی، مانند سرمایه انسانی و بستر جامعه‌ی پذیرنده بستگی دارد. با توجه به مورد دوم، سیاست‌های دولتی، فاصله اجتماعی بین جمعیت بومی و گروه مهاجران و اجتماع قومی از عوامل اصلی هستند (پورتز و رامبو، ۲۰۰۱: ۴۶). سیاست‌های دولت در قبال مهاجران می‌تواند از پذیرش تا بی‌تفاوتی و سرانجام خصمانه باشد (پورتز و ژو^۴، ۱۹۹۳: ۸۳). این سیاست‌های مختلف می‌تواند به طور موثر ادغام مهاجران را به عنوان مثال، با حمایت فعال از ادغام یا سوق دادن مهاجران به سمت غیرقانونی و حاشیه‌ای، هدایت کند. مهاجران حرفه‌ای بسیار ماهر ممکن است واجد شرایط حمایت مالی یا سایر برنامه‌های ویژه باشند که به ادغام در جامعه پذیرنده کمک می‌کند، در حالی که مهاجران کارگری غیر ماهر، در اغلب موارد، دارای وضعیت حقوقی نامطلوبی هستند و با سیاست‌هایی مخالف ورود و ماندگاری این گروه در کشور هستند. علاوه بر سیاست‌های رسمی، پذیرش اجتماعی مهاجران بر روند ادغام آنها تأثیر می‌گذارد (پورتز و رامبو، ۲۰۰۱: ۴۷). اگر فاصله اجتماعی بین جمعیت بومی و مهاجران کم باشد، این می‌تواند روند ادغام را تسهیل کند. برعکس، اگر فاصله اجتماعی زیاد باشد، این می‌تواند مانع از ادغام شود، به ویژه اگر زمینه‌های قومی افراد به راحتی قابل شناسایی باشد زیرا آنها به گروه‌های غیر سفیدپوست به طور معمول تعلق دارند (پورتز و ژو، ۱۹۹۳: ۸۴).

---

^۱ Granovetter

^۲ Marshall and Stolle

^۳ Portes and Rumbaut

^۴ Portes and Zhou

مدل ادغام بین نسلی: این نظریه از سه مولفه اصلی تشکیل شده است (اسر^۱، ۲۰۰۸: ۸۷). این بنا بر فردگرایی روش شناختی، یعنی تلاش برای تبیین پدیده‌های اجتماعی (به عنوان مثال الگوهای ادغام مهاجران) با اشاره به کنش‌های فردی است. بنابراین مولفه اول مسیرهای جایگزین کنش مهاجران را مشخص می‌کند. مولفه دوم این کنش‌های جایگزین را به شرایط ساختاری مهاجران پیوند می‌دهد. مشابه نظریه‌های یکی‌سازی و همگون‌سازی چندپاره، مدل ادغام بین نسلی بین عوامل زمینه‌ای و فردی تفاوت قائل می‌شود. هر دو نظریه فرض می‌کنند که عوامل زمینه‌ای شرایط موثر بر تصمیمات و کنش‌های فردی هستند. با این حال، روند تصمیم‌گیری و اقدام مهاجر در نظریه‌های بحث شده تاکنون ضمنی باقی مانده است. در مقابل، مدل ادغام بین‌نسلی صریحاً روند تصمیم‌گیری را مد نظر قرار می‌دهد (اسر، ۱۹۸۰: ۲۱۱). مولفه سوم مشخص می‌کند که پدیده‌های اجتماعی - در این مورد الگوهای خاصی از ادغام مهاجران - به عنوان نتیجه بالقوه ناخواسته کنش‌های تعمدی، به وجود می‌آیند. روند و نتایج ادغام مهاجران را می‌توان طبق مدل فقط از طریق بازسازی چگونگی تصمیم‌گیری افراد برای کنش با توجه به موقعیتی که در آن قرار دارند و فرصت‌ها و محدودیت‌هایی که با آن روبرو هستند، توضیح داد. ایده کلی این مدل این است که همه افراد برای دستیابی به رفاه مادی و تأیید اجتماعی تلاش می‌کنند تا اهداف اجتماعی را از طریق سرمایه‌گذاری و صرف وقت انجام دهند (اسر، ۲۰۰۶: ۳۹). مشکلی که مهاجران با آن روبرو هستند این است که ممکن است آنها از منابع لازم برای تولید موثر رفاه در کشور پذیرنده برخوردار نباشند و یا اینکه منابع و سرمایه‌هایی که در اختیار دارند در اثر مهاجرت کاهش یابد. نظریه اقتصادی از این مسئله به عنوان مشکل انتقال سرمایه (انسانی) یاد می‌کند (فریدبرگ^۲، ۲۰۰۰).

نظریه هابرماس^۳: به باور هابرماس در جوامع چند فرهنگی تمایزگذاری‌های اجتماعی‌ای متکی بر مبانی قومی و فرهنگی وجود دارد که به خصوص مهاجران را از اکثریت اعضای جامعه‌ی میزبان تفکیک می‌کند. این تقسیمات مانع از ایجاد یک حوزه عمومی^۴ می‌شود که در آن مهاجران قادر به شنیدن صدای خود هستند (فاینی^۵، ۲۰۰۹: ۴). هابرماس (۲۰۱۰) حوزه عمومی را به عنوان قلمرو زندگی اجتماعی ما که می‌تواند چیزی نزدیک به

---

^۱ Esser

^۲ Friedberg

^۳ Habermas

^۴ public sphere

^۵ Finney

افکار عمومی را شکل دهد، مفهوم‌بندی می‌کند. عرصه‌ای که در آن شهروندان به عنوان یک فضای عمومی رفتار و به طور نامحدود مشارکت می‌کنند. او فرض می‌کند که تشکیل یک حوزه عمومی مستلزم تضمین آزادی گروه‌ها و اجتماعات همراه با آزادی بیان عقاید در مورد موضوعات مورد علاقه عموم مردم است. علاوه بر این، او پیشنهاد می‌کند که هنجارها و شیوه‌های رفتاری که تحت تأثیر یک حوزه عمومی فعال قرار می‌گیرند عبارتند از: دسترسی عمومی، حذف امتیازات و هنجارهای عمومی و مشروعیت عقلانی (هابرماس، ۲۰۱۰: ۱۱۹). همچنین برانکهورست^۱ (۲۰۰۲) مدعی است که مشارکت فعال مهاجران در روند دموکراتیک و ادغام اجتماعی و سیاسی به ویژه با اعضای اکثریت وابسته به تعامل اجتماعی است.

به طور کلی نظریات این قسمت را می‌توان در دو دسته فردی و زمینه‌ای قرار داد. در دسته فردی، انگیزه و شناخت از عوامل اساسی هستند. انگیزه به مطلوبیت ذهنی مرتبط با یک نتیجه خاص اشاره دارد. شناخت به یقین (ذهنی) اشاره دارد که یک کنش منجر به نتیجه مطلوب و احتمال تحقق نتیجه خواهد شد. در دسته زمینه‌ای، فرصت‌ها و محدودیت‌ها از عوامل اساسی هستند. زیرا آنها ساختار زیربنای کنش فردی را تشکیل می‌دهند. برای مثال، اگر جامعه پذیرنده باز باشد و اجازه تحرک اقتصادی - اجتماعی را بدهد، این امر می‌تواند استراتژی - های ادغام ساز را مفید تشخیص دهد. در مقابل، اگر رفتار جامعه پذیرنده نسبت به مهاجران خود خصمانه باشد، تحرک و دسترسی به نهادهای اصلی را مسدود کند.

روش تحقیق

در این پژوهش، جهت دستیابی به پاسخ مسئله و اهداف پژوهش از روش کیفی استفاده شد. روش کیفی، روشی استفهامی است که از اطلاعات مرتبط با افراد مرتبط با موضوع ساخته می‌شود که بستگی به آن موقعیت یا زمینه‌ای دارد که مشارکت کنندگان در آن زندگی می‌کنند. در این روش، مفهوم‌سازی و عملیاتی کردن داده‌ها همزمان با گردآوری داده و تحلیل اولیه داده‌ها انجام می‌شود. (قادرزاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۷). انجام یک روش کیفی مناسب مستلزم داده‌های متنی - مصاحبه‌ای عمیق است. لذا در تحقیق حاضر جهت گردآوری داده از تکنیک مصاحبه عمیق استفاده شد. مشارکت‌کنندگان در این تحقیق، مهاجران داخلی شهر مشهد هستند. روش نمونه‌گیری برای انتخاب افراد هدفمند و برای گردآوری داده‌ها از نمونه‌گیری نظری استفاده شده است. جهت

---

^۱ Brunkhorst

تعیین حجم نمونه از معیار اشباع نظری استفاده گردید. اشباع نظری^۱ به این معنا است که در فرایند گردآوری داده‌ها هیچ داده جدیدی پیدا نشده است که محقق به وسیله‌ی آن بتواند ویژگی مقوله را گسترش دهد (نوغانی و محمدی، ۱۳۹۵: ۱۷۰). در تحقیق حاضر بعد از انجام ۲۸ مصاحبه اشباع نظری حاصل گردید. مطابق نتایج جدول ۱ می‌توان بیان کرد که ۱۳ نفر از آنها مرد و ۱۵ نفر زن می‌باشند. تحصیلات بیشتر این افراد در سطح دیپلم و زیر دیپلم می‌باشد. تحصیلات بالای دیپلم هم در برخی از مشارکت‌کنندگان مشاهده شد. هر چند بازه سنی ۱۸ سال تا ۶۵ سال می‌باشد. شغل بیشتر این مشارکت‌کنندگان کارگری فصلی یا ساختمانی است.

جدول ۱- ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان در تحقیق

ردیف	اسم ^۲	سن	تحصیلات	شغل	ردیف	اسم	سن	تحصیلات	شغل
۱	مهران	۲۷	کارشناسی	مهندس ساختمان	۱۵	غلام	۶۵	بیسواد	کارگر فصلی
۲	کامران	۳۵	ارشد	مهندس فضای سبز	۱۶	آسیه	۳۶	دیپلم	خانه دار
۳	حامد	۳۴	کارشناسی	کارگر کارخانه	۱۷	فرشته	۶۵	کارشناسی	کارمند
۴	علی	۲۸	کارشناسی	کابینت‌کار	۱۸	مریم	۳۵	ابتدایی	خانه دار
۵	مجید	۴۳	ابتدایی	کارگر ساختمانی	۱۹	سحر	۱۸	سیکل	خانه دار
۶	عاطفه	۲۱	ابتدایی	خانه دار	۲۰	طیبه	۴۶	ابتدایی	کار خانگی
۷	سمیرا	۳۷	سیکل	خانه دار	۲۱	مهری	۳۸	دیپلم	خادم حرم
۸	سعید	۳۳	کارشناسی	کارگر کارخانه	۲۲	مسعود	۲۶	ارشد	مهندس ساختمان
۹	رحیمه	۳۲	ابتدایی	خانه دار	۲۳	رضا	۴۱	سیکل	دستفروش
۱۰	زهرا	۳۹	دیپلم	بیکار	۲۴	فرهاد	۵۶	کارشناسی	تاسیسات ساختمان
۱۱	زهرا	۴۶	ابتدایی	نظافتچی	۲۵	زهرا	۳۲	سیکل	خانه دار
۱۲	محمد	۴۰	ابتدایی	بازاری	۲۶	مریم	۲۵	سیکل	انگشترساز
۱۳	راضیه	۴۸	دیپلم	خانه دار	۲۷	حسین	۳۱	کارشناسی	کارگر ساختمانی
۱۴	سارا	۴۹	دیپلم	بازنشسته	۲۸	صمد	۴۴	سیکل	کارگر فصلی

برای تحلیل داده‌ها، از نظریه زمینه‌ای و فرایند کدگذاری داده‌ها مطابق الگوی پیشنهادی اشتروس و کوربین (۱۳۹۱) بهره گرفته شد. این الگو شامل سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی می‌باشد. برای قابلیت اعتماد در این تحقیق از تکنیک‌هایی استفاده شد. قابلیت اعتماد، به بیانی ساده میزانی است که در آن می‌تواند به یافته‌های یک پژوهش کیفی متکی بود و به نتایج آن اعتماد کرد (محمدپور، ۱۳۸۸: ۴۷). برای بررسی قابلیت اعتماد در این تحقیق از معیار اطمینان‌پذیری^۳ استفاده شد. این معیار به درجه بازیافت و

^۱ - Theoretical saturation

^۲ - به دلیل رعایت گمنامی، از اسامی مستعار استفاده شده است.

^۳ - Confirmability

تکرار پذیری داده‌ها توسط سایر پژوهشگران اطلاق می‌شود. در این تحقیق برای دستیابی به اطمینان‌پذیری از یک مصاحبه‌گر کمکی برای جمع‌آوری، تفسیر و مقایسه‌ی داده‌های مصاحبه استفاده شد. همچنین همه‌ی مراحل جمع‌آوری، کدگذاری و تفسیر داده‌ها از قبل مشخص گردید تا مصاحبه‌گران یک رویه مشخص و منسجم را طی نمایند.

یافته‌های تحقیق

منظور از زمینه و بسترها مجموعه‌ای از شرایطی است که منجر به بروز، تقویت یا تضعیف پدیده‌ای می‌شود. منظور از این مفاهیم در تحقیق حاضر این است که چه شرایطی منجر به بروز ادغام اجتماعی مطلوب می‌شوند و همچنین چه شرایطی بر بروز این پدیده تاثیر می‌گذارند و آنرا تقویت می‌کنند. مطابق نتایج تحقیق، یک مضمون اصلی و ۷ مضمون فرعی برای شناخت شرایط و بسترهای شکل‌گیری ادغام اجتماعی مطلوب شناسایی شدند تا بازسازی معنایی آن در ذهن مشارکت‌کنندگان مشخص شوند. این ۷ مضمون فرعی مرتبط با زمینه و بستر در سه دسته‌ی کلی دسته‌بندی شد. اشترواس و کوربین شرایط را به سه دسته علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای تقسیم نموده‌اند. شرایط علی آن دسته رویدادها و وقایع‌اند که بر پدیده‌ها اثر می‌گذارند یا منجر به وقوع یا توسعه یک پدیده می‌شوند. شرایط مداخله‌گر شرایط عام و وسیعی هستند که شرایط علی را تخفیف یا به نحوه تغییر می‌دهند. یعنی اثر یک یا چند عامل را فعال‌تر، کندتر، شدیدتر یا ضعیف‌تر می‌کنند. شرایط زمینه‌ای مجموعه خاصی از شرایط هستند که در یک زمان و مکان خاص جمع می‌آیند تا مجموعه اوضاع و احوال یا مسائلی را به وجود آورند که اشخاص با عمل/تعامل‌های خود به آنها پاسخ می‌دهند. شرایط زمینه‌ای ریشه در شرایط علی و مداخله‌گر دارند و محصول چگونگی تلاقی آنها با یکدیگر برای شکل دادن به الگوهای مختلف با ابعاد گوناگون‌اند (اشتروس و کوربین، ۱۳۹۱: ۱۵۳-۱۵۵).

جدول ۲- شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب

مضمون اصلی	دسته‌های مضامین فرعی	مضامین فرعی	مضامین پایه	مفاهیم	فراوانی
ادغام اجتماعی مطلوب	شرایط زمینه‌ای	فرصت‌های ساختاری مقصد	فضای مذهبی دلخواه	عالی بودن تجربه ارتباط با خادمان امام رضا، احساس مذهبی خوب و شیرین، علاقه به فضای مذهبی مشهد	۹

مضمون اصلی	دسته‌های مضامین فرعی	مضامین فرعی	مضامین پایه	مفاهیم	فراوانی
			دسترسی به امکانات تفریحی	سرگرمی بیشتر در مشهد، امکانات رفاهی و تفریحی خوب مشهد، تفریحات بیشتر مشهد، شلوغ تر بودن شب‌های مشهد	۶
			امکانات مناسب آموزشی	تحصیل بهتر بچه‌ها در مشهد، راحت بودن با وضعیت آموزشی مشهد	۳
شرایط علی		نبود نگاه تبعیض آمیز	-	عدم احساس تبعیض آمیز در مشهد، علاقه شهدی‌ها به مهاجران	۱۵
		تسهیل شرایط زندگی در مقصد	احساس راحتی و رضایت	علاقه به زندگی در مشهد، رضایت از زندگی در مشهد، احساس راحتی در مشهد، نداشتن حس منفی و احساس غربت	۱۲
			ارزش‌های اخلاقی مطلوب مشهد	خوب بودن فرهنگ شهدی‌های اصیل، مذهبی‌تر بودن شهدی‌ها نسبت به مبدا	۲
		گمنامی	-	گمنامی بیشتر در مشهد، خوب بودن گمنامی در مشهد، علاقه به تنهایی مهاجرت، گمنامی و راحتی در مشهد	۸
		احساس استقلال	-	راحتی زندگی زناشویی بخاطر دوری از خانواده شوهر، حس استقلال بعد مهاجرت	۴
		دسترسی به مشارکت در جامعه مقصد	شبکه روابط موثر	پذیرش من توسط همکاران، محیط کاری مناسب در مشهد، تجربه مثبت اولین آشنای شهدی	۳

مضمون اصلی	دسته‌های مضامین فرعی	مضامین فرعی	مضامین پایه	مفاهیم	فراوانی
			ارزش‌های اخلاقی نامطلوب مبدا	فرهنگ دو رویی مبدا، فرهنگ نامناسب و تفاخر در مبدا، بی اخلاقی در محیط کار مبدا، عدم فرهنگ استفاده از وسایل مدرن خانگی در مبدا، دروغ‌گویی مبدا، پشت سر هم حرف زدن مبدا، سرک کشیدن در زندگی مبدا، فضولی در مبدا، حسادت در مبدا	۱۳
	شرایط مداخله‌گر	چالش‌های ساختاری مبدا	تعصبات قومی-مذهبی مبدا	اختلافات قبیله ای در مبدا، تعصب قومی در مبدا، فضای بسته مبدا، فرهنگ طایفه‌ای مبدا، طایفه‌ای بودن در مبدا، فرهنگ سنتی و متعصب مبدا	۹
			تبعیض‌های جنسیتی در مبدا	ازدواج در سن کم، ازدواج بخاطر مسائل فرهنگی شهر کوچک، ازدواج زود و بدون رضایت، مخالفت خانواده با درس خواندن، مخالفت خانواده شوهر با دانشگاه رفتن	۹

مضامین مرتبط با شرایط زمینه‌ای:

با توجه به تعریف شرایط زمینه‌ای، مضمون فرعی فرصت‌های ساختاری مقصد (با مضامین فضای مذهبی دلخواه، دسترسی به امکانات تفریحی، امکانات مناسب آموزشی) در این دسته قرار گرفتند که در ادامه بیشتر توضیح داده می‌شوند. در رویکرد پارسونز (به نقل از اولایا، ۲۰۲۰) ادغام در یک نظام به هماهنگی روابط در میان بخش‌ها نیاز دارد. تأمین شغل، آموزش و حمایت اجتماعی از مهاجران از جمله عوامل ضروری برای ماندگاری و ثبات ادغام است. ادغام مهاجران به این روش برای تقویت امنیت و نظم اجتماعی و پیشگیری از

جرم برای جرائمی که در غیر این صورت ممکن است توسط مهاجران انجام شود، لازم است. در همین راستا جامعه مشهد فرصت‌های ساختاری برای ادغام بیشتر مهاجران فراهم می‌نماید که در ادامه بدان بیشتر پرداخته می‌شود.

فضای مذهبی دلخواه: مشارکت کنندگان در تحقیق هم فضای مذهبی دلخواه را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون پایه فضای مذهبی دلخواه شامل عالی بودن تجربه ارتباط با خادمان امام رضا (ع)، احساس مذهبی خوب و شیرین، علاقه به فضای مذهبی مشهد می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

خیلی خوب بود برام چون امام رضا بود دیگه خوب بود برام، الان دوست دارم همیشه توی مشهد بمونم و دوست ندارم شهر خودمون یه روزی برای زندگی برگردم، اگه شرایط ایجاب کنه و مجبور نشم نمینخوام برم و دوست دارم مشهد بمونم (راضیه، ۴۸ ساله، خانه دار).

مثلا چون مشهد بزرگه و جاهای دیدنی زیادی داره، بعدا خود من میگم شاید تهرانم خوب باشه ولی جایی که امام رضا هست، اونجا رو بیشتر خوشم میاد، همین که امام رضا هست و میرم حرمش و فکر می‌کنم احساسات من همونجا بهتره. (سحر، ۱۸ ساله، خانه دار)

دسترسی به امکانات تفریحی: مشارکت کنندگان در تحقیق هم دسترسی به امکانات تفریحی را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون پایه دسترسی به امکانات تفریحی شامل سرگرمی بیشتر در مشهد، امکانات رفاهی و تفریحی خوب مشهد، تفریحات بیشتر مشهد، شلوغ تر بودن شب‌های مشهد می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

با توجه به اینکه اونجا خواهر و برادرهاش اونجان ولی میگه دلم توی یزد میگیره، مردمش خیلی دنبال کارن، مثل مشهد خیلی دنبال یه تعطیلی هستن که برن گردش،

اونجا میگن دل مرده هستند ولی نه اونجا تفریحشون سر جایه خودشونه، زندگی خوبی دارند، روی برنامه کار می‌کنند، مخصوصا زمستون یزد یکم دلگیره چون از صبح تا شب مردم می‌روند سر کار و شب هم میان توی خونه هاشون. (سارا، ۴۹ ساله، بازنشسته).

امکانات مناسب آموزشی: مشارکت کنندگان در تحقیق هم امکانات مناسب آموزشی را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون پایه امکانات مناسب آموزشی شامل تحصیل بهتر بچه‌ها در مشهد، راحت بودن با وضعیت آموزشی مشهد می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

اینجا امکانات آموزشی و مدارسش خوبه. الانم که دخترم خدا رو شکر مدرسه میره و از مدرسه اش و نحوه درس دادناشون راضی هستیم. کلا الان تو مشهد احساس خوبی داریم. (زهرا، ۴۶ ساله، نظافتچی).

ارزش‌های اخلاقی مطلوب مشهد: مشارکت کنندگان در تحقیق هم ارزش‌های اخلاقی مطلوب مشهد را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون پایه ارزش‌های اخلاقی مطلوب مشهد شامل خوب بودن فرهنگ مشهدی‌های اصیل، مذهبی‌تر بودن مشهدی‌ها نسبت به مبدا می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

مشهدی اصیل خوبه. من مشهدی اصیل رو دوست دارم، فرهنگ مشهدی اصیل واقعا عالین اما خب به هر حال نیست دیگه و خیلی کم شده. (فرهاد، ۵۶ ساله، تاسیسات ساختمان).

ارومیه چون چسبیده به ترکیه است اهل عیش و نوش هستند و کمتر اسلامی هستند، تمام شون توی ترکیه خونه دارن و بچه هاشون نود درصدشون خارج از کشورند و خودشونم شش ماه ایران و شش ماه خارجند ولی توی مشهد لاقول توی منطقه قاسم‌آباد که ما هستیم یه ذره به هر حال جمع و جور تر و معذب تر هستند

و روابط به ذره محدود تر هستند به هر حال به ذره اسلامی تر برای ما که پیر شدیم اینجا بهتر هستند. (فرشته، ۶۵ ساله، کارمند)

مضامین مرتبط با شرایط علی:

با توجه به تعریف شرایط علی، مضامین نبود نگاه تبعیض آمیز، تسهیل شرایط زندگی در مشهد، گمنامی، احساس استقلال و دسترسی به مشارکت در جامعه مشهد در این دسته قرار گرفتند که در ادامه بیشتر توضیح داده می‌شوند:

نبود نگاه تبعیض آمیز: مرحله پنجم ایده چرخه رابطه نژادی از بوگاردوس (۱۹۳۰) مربوط به گرایش‌های مساوات‌طلبانه است که در این مرحله سیاستمداران و مسئولان جامعه میزبان با حرکات مقابله‌ای خودجوش نگاه‌های تبعیض آمیز را کم می‌کنند. نتایج تحقیق فیلمنو (۲۰۱۹) و آلارین و نیورایتا (۲۰۱۹) عدم وجود تبعیض و تنوع فرهنگی در جامعه میزبان باعث فراهم شدن شرایط ادغام اجتماعی می‌شود. مشارکت کنندگان در تحقیق هم نبود نگاه تبعیض آمیز را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون نبود نگاه تبعیض آمیز شامل عدم احساس تبعیض آمیز در مشهد، علاقه مشهدی‌ها به مهاجران می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

برخورد خاصی نبود ابتدا که داخل دانشگاه و خوابگاه بودم مشکلی نداشتم بعدشم میخواسم پیام و برم مسیرم نزدیک بود ولی خب چون فاصله شهرمون کمه و قبلا برای زیارت میومدیم مشهد طبیعی بود و برخورد خاصی نبود بیشتر کسانی که غریبه ترند و از شهرهای دورتر میامندن و لهجه دارند و یا اصالتا خراسانی نیستند شاید برخورد با اونها یکم خاص باشه. ولی من چیز خاصی ندیدم. (مسعود، ۲۶ ساله، مهندس)

تسهیل شرایط زندگی در مقصد: از نظر هابرماس (۲۰۱۰) تسهیل و دسترسی عمومی به فرصت‌ها و حذف امتیازات از طریق تعاملات اجتماعی و مشارکت نامحدود گروه‌های مختلف می‌تواند شرایط را برای ادغام مهاجران فراهم نماید. مشارکت کنندگان در تحقیق هم تسهیل شرایط زندگی در مشهد را به عنوان یکی از

شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مضامین تشکیل دهنده‌ی مضمون فرعی تسهیل شرایط زندگی در مشهد شامل احساس راحتی و رضایت (با مفاهیم علاقه به زندگی در مشهد، رضایت از زندگی در مشهد، احساس راحتی در مشهد، نداشتن حس منفی و احساس غربت) و ارزش‌های اخلاقی مطلوب مشهد (با مفاهیم خوب بودن فرهنگ مشهدی‌های اصیل، مذهبی‌تر بودن مشهدی‌ها نسبت به مبدا) می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

اینجا راحتی از لحاظ جایی بخوام برم، مروده با همه داشته باشم، با همه راحتی
اینکه کسی رو برای خودم دوست پیدا کنم و باهاش راحت در ارتباط باشم، کاری
رو بخوام برای آینده‌ی بچه‌هام دنبالش کنم چون محیطش بزرگ تره و راحت تر
باهاش کنار میام تا شهر و منطقه‌ی کوچیک (راضیه، ۴۸ ساله، خانه دار).

گمنامی: این مضمون به ایده غریبه زیمیل (۱۹۰۸، ۱۹۵۰) شبیه است. غریبه فاقد وابستگی قومی، نژادی، گروهی و حزبی است تلفیقی از تعهد (به عنوان مثال شغلی) و عدم تقید (مثلاً هویتی) است. اتصال و پیوند غریبه با اعضای دیگر جامعه به نسبت خصائص عام مثل انسان بودن یا شاغل بودن است، از این روی در ملیت، شغل و پایگاه اجتماعی اقتصادی با او شباهت داریم اما مجموعاً وجوه اشتراکی میان وی و جامعه کم‌رنگ است. مشارکت کنندگان در تحقیق هم گمنامی را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون گمنامی شامل گمنامی بیشتر در مشهد، خوب بودن گمنامی در مشهد، علاقه به تنهایی مهاجرت، گمنامی و راحتی در مشهد می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

مثلا مردم روستا به خاطر مکان کوچیکی که هستش و زیاد با همدیگه هستن زیاد
به هم دخالت میکنند ولی توی شهر مشهد با یه غریبه که سرکار میزنی خدا رو
شکر خوبه، من که احساس میکنم مشهد بهتره. (مریم، ۳۵ ساله، خانه دار).

احساس استقلال: مشارکت کنندگان در تحقیق احساس استقلال را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون احساس استقلال شامل راحتی زندگی

زناشویی بخاطر دوری از خانواده شوهر، حس استقلال بعد مهاجرت می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

مشهد خیلی خوبه؛ از هر لحاظی فکر کنی مثلا از زمانی که اومدم میفهمم زندگی الان یعنی چی، زندگی منو نگاه کنی خیلی ساده ست با کوچکترین و ابتدایی ترین وسایل دارم زندگی میکنم ولی وقتم خوش و همین خوشی برام بهتره، میگم هیچی نداشته باشم بخورم ولی خوش باشم مثلا فرشی نباشه ولی چون با شوهرم خوشم خیلی خوشحالم (عاطفه، ۲۱ ساله، خانه دار).

دسترسی به مشارکت در جامعه مشهد: در سطح زمینه‌ای نظریه ادغام اسر (۲۰۰۸)، فرصت‌ها و محدودیت‌ها از عوامل اساسی هستند، زیرا آنها ساختار زیربنای کنش فردی را تشکیل می‌دهند. برای مثال، اگر جامعه پذیرنده باز باشد و اجازه تحرک اقتصادی- اجتماعی را بدهد، این امر می‌تواند استراتژی‌های همگون‌سازی را مفید تشخیص دهد. مشارکت کنندگان در تحقیق هم دسترسی به مشارکت در جامعه مشهد را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اقتصادی نامطلوب در نظر می‌گیرند. مضامین تشکیل دهنده‌ی مضمون فرعی دسترسی به مشارکت در جامعه مشهد شامل شبکه روابط موثر (با مفاهیم پذیرش من توسط همکاران، محیط کاری مناسب در مشهد، تجربه مثبت اولین آشنای مشهدی) می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

من توی قدم اول کسانى رو که دیدم ۱۴-۱۵ سال سابقه ی کاری دارن جورى با من برخورد کردن که انگار منم با اونا همچین سابقه ی کاری دارم ، منو به راحتی اونجا پذیرفتند و همین باعث شد احساس خوبی پیدا کنم و دلگرم بشم چون روزای اول توی اون محیط با قشر کارگر اونجا توی انبار میرفتم و میومدم کاملا بچه های خونگرم و خوبی بودن. (سعید، ۳۳ ساله، کارگر کارخانه).

مضامین مرتبط با شرایط مداخله‌گر:

لی (۱۹۶۶) در قالب نظریه دافعه و جاذبه بر عدم تعادل فرهنگی-اجتماعی بین جامعه فرستنده و پذیرنده مهاجرت تاکید می‌کند و بر این نظر است که وضعیت نامطلوب اجتماعی و فرهنگی در جامعه فرستنده از یک سو و وضعیت مطلوب اجتماعی و فرهنگی در جامعه پذیرنده از سوی دیگر سبب می‌شود که جریان مهاجرت از مبدأ به مقصد شکل گیرد و تا زمانی که این عدم تعادل برطرف نشد روند مهاجرت ادامه خواهد داشت. نتایج تحقیقات مختلفی مثل فایست^۱ (۲۰۰۰) نشان می‌دهد که دافعه مبدأ انگیزه مهاجران را برای عملکرد موفق اقتصادی و اجتماعی افزایش می‌دهد. با توجه به تعریف شرایط مداخله‌گر، مضمون فرعی چالش‌های ساختاری مبدأ (با مضامین ارزش‌های اخلاقی نامطلوب مبدأ، تعصبات قومی-مذهبی مبدأ و تبعیض‌های جنسیتی در مبدأ) در این دسته قرار گرفتند که در ادامه بیشتر توضیح داده می‌شوند:

ارزش‌های اخلاقی نامطلوب مبدأ: مشارکت کنندگان در تحقیق هم ارزش‌های اخلاقی نامطلوب مبدأ را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون پایه ارزش‌های اخلاقی نامطلوب مبدأ شامل فرهنگ دو رویی مبدأ، فرهنگ نامناسب و تفاخر در مبدأ، بی اخلاقی در محیط کار مبدأ، عدم فرهنگ استفاده از وسایل مدرن خانگی در مبدأ، دروغ‌گویی مبدأ، پشت سر هم حرف زدن مبدأ، سرک کشیدن در زندگی مبدأ، فضولی در مبدأ، حسادت در مبدأ می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

مادر من ماشین لباس شویی اتومات داشت برای همون من گفتمم اگر ازدواج کنم
ماشین لباسشویی اتومات میخوام، ولی مادر شنهدم می‌گفت چه لزومی داره، چون
نمی‌دونستند که کارایش چیه، برداشت گفت اصلا چی هست و من گفتم من
میخواهم و گفتم فلان یخچال رو میخوام و اجبار کردم و شوهرم خودش برام
گرفت و خانوادش هم کمک نکردند (سحر، ۱۸ ساله، خانه‌دار).

تعصبات قومی-مذهبی مبدأ: مشارکت کنندگان در تحقیق هم تعصبات قومی-مذهبی مبدأ را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون پایه تعصبات قومی-مذهبی مبدأ شامل اختلافات قبیله‌ای در مبدأ، تعصب قومی در مبدأ، فضای بسته مبدأ، فرهنگ طایفه‌ای مبدأ،

^۱ Faist

طایفه‌ای بودن در مبدا، فرهنگ سنتی و متعصب مبدا می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

کرمانشاه به شهر نسبتاً کوچک با مردمانی خیلی جالب، مهربان، خون گرم و آرامی هستن ولی متاسفانه به سری عقاید سفت و سختی دارن، خودتون میدونید که کرد ها چه جوریند، عقاید سفت و سخت و سنتی دارن. (مهران، ۲۷ ساله، مهندس).

تبعیض‌های جنسیتی در مبدا: مشارکت کنندگان در تحقیق هم تبعیض‌های جنسیتی در مبدا را به عنوان یکی از شرایط بروز ادغام اجتماعی مطلوب در نظر می‌گیرند. مفاهیم تشکیل دهنده‌ی مضمون پایه تبعیض‌های جنسیتی در مبدا شامل ازدواج در سن کم، ازدواج بخاطر مسائل فرهنگی شهر کوچک، ازدواج زود و بدون رضایت، مخالفت خانواده با درس خواندن، مخالفت خانواده شوهر با دانشگاه رفتن می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

مادرم اجازه نداد درس بخونم و گفت بسه دیگه دخترا تا پنج سال بخونند کافیه ولی دل من خیلی می‌خواست ولی گفت کافیه دیگه تا این اندازه که خوندی دیگه درس رو ادامه ندی. (رحیمه، ۳۲ ساله، خانه دار).

مضامین مرتبط با راهبردهای ادغام آفرین:

راهبردها و استراتژی‌ها بیانگر آن دسته از کنش‌ها و واکنش‌هایی است که کنشگران در قبال شرایط یا بروز پدیده‌ای جدید از خود نشان می‌دهند. همچنین به چگونگی برخورد کنشگر با پدیده هم اشاره می‌شود. مطابق نتایج تحقیق، یک مضمون اصلی و ۴ مضمون فرعی برای شناخت چگونگی مواجه مهاجران با پدیده ادغام شناسایی شدند. منظور از راهبردهای ادغام آفرین، تلاش‌های و اقداماتی است که مهاجران برای ادغام بیشتر با شهر مشهد انجام می‌دهند. مضمون اصلی راهبردهای ادغام آفرین شامل مضامین فرعی مثل شبکه سازی، سازگاری مطلوب اجتماعی، مهارت‌های روانشناختی رشد محور و حمایت محوری می‌باشد که در ادامه بیشتر توضیح داده می‌شوند:

جدول ۳- راهبردها و استراتژی‌های ادغام مهاجران

تعداد	مفاهیم	مضامین پایه	مضامین فرعی	مضمون اصلی
۱۳	شرکت در مراسمات مذهبی و دوست یابی، شرکت در فعالیت‌های بسیج، برقراری ارتباط اجتماعی، گسترش دایره ارتباطی، تلاش برای شروع رابطه، علاقه به کارهای جمعی، پیش قدم برای برقراری ارتباط	بسط تعاملات اجتماعی	شبکه سازی	راهبردهای ادغام آفرین
۱۰	صبر و تلاش، منعطف بودن، گذر از سختی‌ها با صبر، تلاش برای انطباق، همراهی با همسر، تحمل و انعطاف پذیری	خلقیات اجتماعی مطلوب	سازگاری مطلوب اجتماعی	
۳	عدم استفاده از رانت و پارتی بازی، عدم رفیق بازی	عام گرایی		
۵	مدیریت هیجان در مشکلات، دعا خواندن برای مقابله با مشکلات پیش رو، داشتن مهارت مدیریت خود و هیجان، تحمل سختی با عشق به امام رضا	مهارت‌های مدیریت هیجان	مهارت‌های روانشناختی رشد محور	
۴	کنجکاو بودن، افزایش ظرفیت در ابتدای مهاجرت، بی اهمیتی حرف مردم، فکر به اهداف برای غلبه بر مشکلات	روحیه پیشرفت طلبی		
۲	مهاجرت والدین و ثبات در محل زندگی، مهاجرت خانواده بعد از من	حمایت غیررسمی	حمایت محوری	

شبکه‌سازی: گاریپ (۲۰۰۸) در قالب نظریه شبکه اجتماعی بیان می‌کند که ارتباط با شبکه‌های مهاجران در کشور مقصد منبع اصلی اطلاعات مربوط یا کمک مستقیم به مهاجران تلقی می‌شود. چندین مطالعه اثرات مثبت شبکه‌های اجتماعی را بر پیشرفت اقتصادی و اجتماعی مهاجران (داتسمن^۱، ۲۰۱۶؛ سندرز^۲ و همکاران، ۲۰۰۲) نشان داده است. مشارکت کنندگان در تحقیق هم مضمون شبکه سازی را به عنوان یکی از راهبردهای شکل-

^۱ Dustmann

^۲ Sanders

دهنده ادغام در نظر می‌گیرند. مضمون تشکیل دهنده‌ی مضمون فرعی راهبردهای مبتنی بر شبکه سازی شامل بسط تعاملات اجتماعی (با مفاهیم شرکت در مراسمات مذهبی و دوست یابی، شرکت در فعالیت‌های بسیج، برقراری ارتباط اجتماعی، گسترش دایره ارتباطی، تلاش برای شروع رابطه، علاقه به کارهای جمعی، پیش قدم برای برقراری ارتباط) می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

دوست یابی من درین حد بود که مستاجر بودیم با همسایه‌ی برخوردهایی که داشتیم، از هم که جدا میشدیم دیگه ول کن هم نبودیم و سراغ هم رو میگرفتیم و میگفتیم با هم ارتباط برقرار کنیم یا جاهای مذهبی برای تشکیل هیئات مثلا مکتب خونه‌ی اقا ابوالفضل داشتیم اونجا میرفتیم یا مراسم‌هایی که برگزار میکردیم باعث میشد اونجا چند تا دوست پیدا کنیم. کلا من خیلی خودجوش وزود جوشم دوست دارم با همه مروده داشته باشم، خشک و منزوی نیستم و دوست دارم با بقیه بیشتر ارتباط برقرار کنم تا تنهایی. (راضیه، ۴۸ ساله، خانه دار).

سازگاری مطلوب اجتماعی: مشارکت کنندگان در تحقیق هم مضمون سازگاری مطلوب اجتماعی را به عنوان یکی از راهبردهای شکل‌دهنده ادغام در نظر می‌گیرند. مضمون تشکیل دهنده‌ی مضمون فرعی سازگاری مطلوب اجتماعی شامل خلیات اجتماعی مطلوب (با مفاهیم صبر و تلاش، منعطف بودن، گذر از سختی‌ها با صبر، تلاش برای انطباق، همراهی با همسر، تحمل و انعطاف‌پذیری) و عام‌گرایی (با مفاهیم عدم استفاده از رانت و پارتی بازی، عدم رفیق بازی) می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

من آدمی هستم که خودم خیلی زود ادایته میشم با محیط، دانشگاه، محیط کار با دوستان شاید به این خاطر که از هیجده سالگی هم خودم دانشجوی بودم و هم تدریس میکردم. من استخدام که شدم مرکز تربیت مربی کودک، بهداشت و تغذیه تدریس میکردم به دانشجوها، همیشه با تیپ جوون بودم شاید به این خاطر خیلی با جوون‌ها راحت‌ترم، من خیلی مشکل از نظر محیط کار و اینا نداشتم. (فرشته، ۶۵ ساله، کارمند).

حمایت محوری: پورترز و همکاران (۲۰۰۵) در قالب نظریه یکی‌سازی چندپاره بیان می‌کنند که وجود خانواده و حمایت آنها و ترکیب‌های ممکن فرهنگ پذیری والدین و فرهنگ پذیری فرزندان در مهاجران شرایط ادغام را تسهیل می‌کند. آلارین و نیورایتا (۲۰۱۹) هم نشان می‌دهد وجود حمایت رسمی و غیررسمی بر ادغام مهاجران تاثیر مثبت می‌گذارد. مشارکت کنندگان در تحقیق هم مضمون راهبردهای حمایت محور را به عنوان یکی از راهبردهای شکل‌دهنده ادغام در نظر می‌گیرند. مضمون تشکیل دهنده‌ی مضمون فرعی راهبردهای حمایت محور شامل حمایت غیررسمی (با مفاهیم مهاجرت والدین و ثبات در محل زندگی، مهاجرت خانواده بعد از من) می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

قبل از اینکه من مشهد بیام، دادم مشهد بودن و من به واسطه و پشتوانه ی
دادم مشهد اوادم و بعدش پدر و مادرم اوادم (مهران، ۲۷ ساله، مهندس).

مهارت‌های روانشناختی رشد محور: مشارکت کنندگان در تحقیق هم مضمون مهارت‌های روانشناختی رشد محور را به عنوان یکی از راهبردهای شکل‌دهنده ادغام در نظر می‌گیرند. مضمون تشکیل دهنده‌ی مضمون فرعی مهارت‌های روانشناختی رشد محور شامل مهارت‌های مدیریت هیجان (با مفاهیم مدیریت هیجان در مشکلات، دعا خواندن برای مقابله با مشکلات پیش رو، داشتن مهارت مدیریت خود و هیجان، تحمل سختی با عشق به امام رضا) و روحیه پیشرفت طلبی (با مفاهیم کنجکاو بودن، افزایش ظرفیت در ابتدای مهاجرت، بی‌اهمیتی حرف مردم، فکر به اهداف برای غلبه بر مشکلات) می‌باشد. در ادامه برخی از موارد اشاره شده در مصاحبه‌ها، مرور می‌گردند:

خیلی سختی کشیدم و با اینجا اونجا راحت بودم و خونه و زندگی داشتم و همه
چی در رفاه و آرامش بود ولی همین که عشقم اینور بود فقط حرف اول رو عشق
میزنه، عشق به امام رضا، تمام سختی‌ها رو واقعا با دل و جون خریدم و هنوزم
سختی دارم و زندگی بدون سختی نمیشه. (مهری، ۳۸ ساله، خادم حرم).

نتیجه‌گیری پیشنهادات:

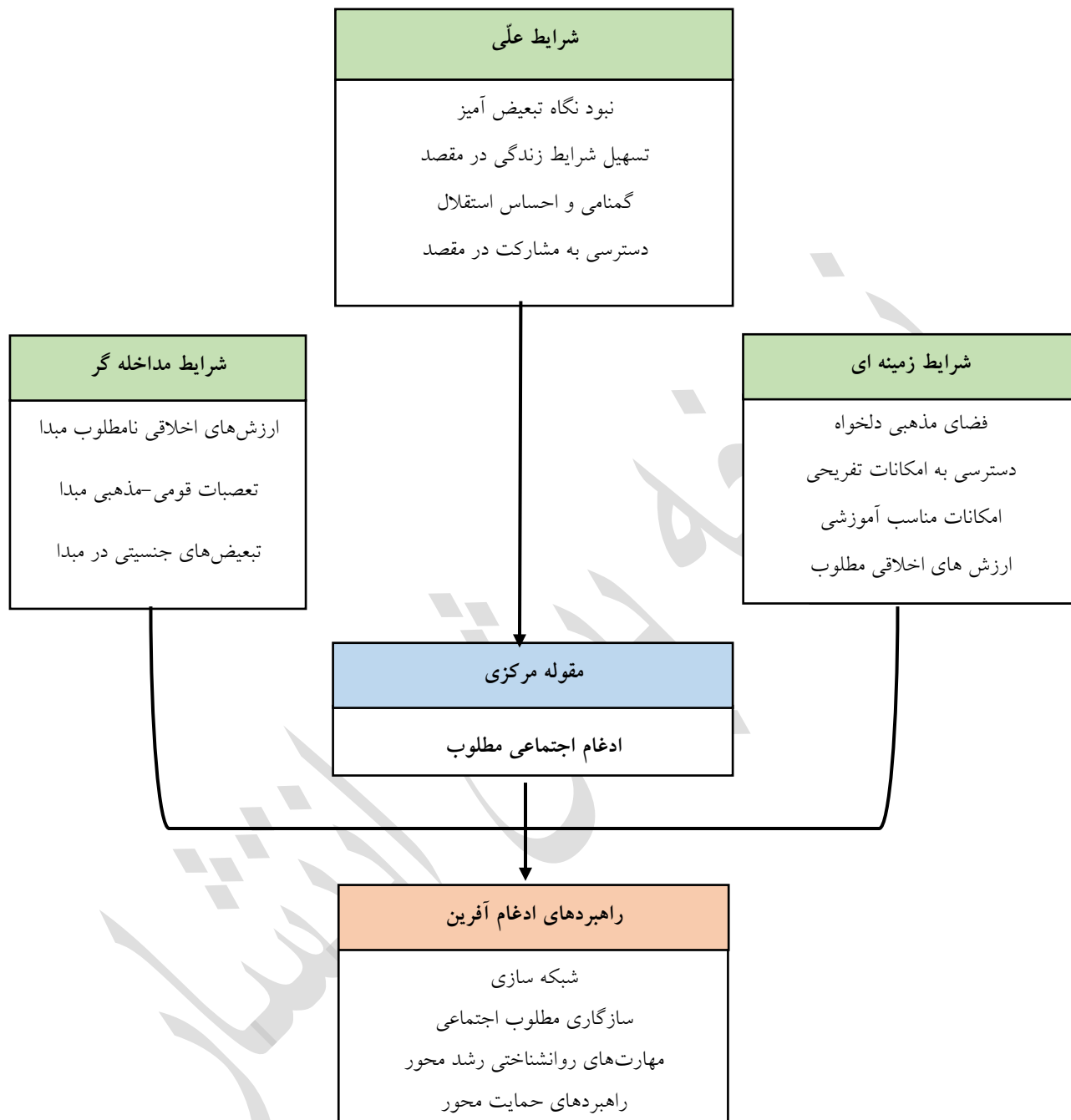
ادغام فرایندی با چشم انداز سیاست‌گذارانه برای گروه‌های جمعیتی و فرهنگی وارد به یک شهر میزبان است و عدم توجه به جنبه‌ی سیاست‌گذارانه در روبرو شدن با ورود مهاجرین منجر به زوال تدریجی فیزیکی و فرهنگی شهر خواهد شد. هدف تحقیق حاضر، شناسایی شرایط و راهبردها ادغام مهاجران در شهر مشهد می‌باشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که فضای مذهبی دلخواه، دسترسی به امکانات تفریحی، امکانات مناسب آموزشی، ارزش‌های اخلاقی مطلوب مشهد، احساس راحتی و رضایت، شبکه روابط موثر، ارزش‌های اخلاقی نامطلوب مبدا، تعصبات قومی-مذهبی مبدا، تبعیض‌های جنسیتی در مبدا از جمله شرایط ادغام اجتماعی مطلوب می‌باشد. همچنین شبکه سازی، توجه به سازگاری مطلوب اجتماعی، تقویت مهارت‌های روانشناختی رشد محور و جذب حمایت‌های رسمی و غیررسمی راهبردهای ادغام اجتماعی مناسب هستند.

درباره ادغام اجتماعی مطلوب باید گفت که مواردی مثل نبود نگاه تبعیض آمیز، تسهیل شرایط زندگی در مشهد، گمنامی و احساس استقلال و دسترسی به مشارکت در جامعه میزبان منجر به بهبود شرایط ادغام اجتماعی مطلوب می‌گردد. این شرایط براساس چند نظریه قابل تبیین است. نبود نگاه تبعیض آمیز به گرایش-های مساوات‌طلبانه در نظریه روابط نژادی بوگاردوس (۱۹۳۰) مربوط است. هابرماس (۲۰۱۰) به تسهیل و دسترسی عمومی به فرصت‌ها برای مهاجران اشاره می‌کند. گمنامی و احساس استقلال را می‌توان به ایده غریبه‌زیمل (۱۹۵۰، ۱۹۰۸) مرتبط دانست و دسترسی به مشارکت در جامعه میزبان توسط نظریه ادغام اسر (۲۰۰۸) قابل توضیح است. به طور کلی این نظریات و نتایج تحقیق نشان می‌دهند که فضای اجتماعی و فرهنگی شهر مشهد جذابیت لازم را برای مشارکت و فعالیت مهاجران دارد و این جذابیت می‌تواند شرایط را برای ادغام اجتماعی فراهم نماید. این نتایج در راستای یافته‌های تحقیقات پیشین (هلبلینگ و همکاران، ۲۰۱۹؛ فیلمینو، ۲۰۱۹) است که نشان می‌دهد فراهم شدن برخی شرایط مثل عدم تبعیض، دسترسی برابر به منابع ارزشمند و امکان مشارکت برای مهاجران، روند ادغام اجتماعی آنها را تسهیل می‌نماید.

برخی خصوصیات مشهد مثل فضای مذهبی دلخواه، دسترسی به امکانات تفریحی، امکانات مناسب آموزشی و ارزش‌های اخلاقی مطلوب مشهد به عنوان شرایط زمینه‌ای در شهر مشهد وجود دارد و فرایند ادغام اجتماعی مهاجران را مهیاتر می‌نماید. نتایج تحقیق فاوده (۲۰۲۲) هم نشان می‌دهد که فلسطینیان به دلیل امکانات رفاهی و آموزشی مناسب در فرانسه احساس راحتی در آنجا دارند که این موضوع روند ادغام آنها را

تسریع می‌کند. در این بین، خصوصیات نامناسب مبدا مثل ارزش‌های اخلاقی نامطلوب، تعصبات قومی-مذهبی و تبعیض‌های جنسیتی باعث فاصله‌نگرشی در ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی مهاجران نسبت به مبدا و نزدیکی‌نگرشی آنها به این ارزش‌ها و هنجارها در مشهد می‌شود. اوبرگ (۱۹۹۶) در قالب نظریه جاذبه و دافعه بیان می‌کند که برخی عوامل نرم مثل محرومیت اجتماعی، فرهنگی و رفاهی مبدا یکی از عوامل موثر بر مهاجرت است. پرتی و همکاران (۲۰۰۶) مدعی هستند که امکانات آموزشی و رفاهی مقصد مهاجرت بر تصمیم افراد بر مهاجرت تاثیر می‌گذارد. نتایج این تحقیق هم حکایت از این دارد که جاذبه‌های آموزشی، فرهنگی و رفاهی مشهد در کنار دافعه‌های فرهنگی و اخلاقی مبدا باعث پیوند خوردن بیشتر مهاجران به مشهد و فضای اجتماعی و فرهنگی آن می‌شود.

مشارکت‌کنندگان در تحقیق با بکارگیری اقداماتی مثل شبکه‌سازی، توجه به سازگاری مطلوب اجتماعی، تقویت مهارت‌های روانشناختی رشد محور و جذب حمایت‌های رسمی و غیررسمی در تلاش خواهند بود که به ادغام اجتماعی مطلوب برسند یا مطلوبیت این موقعیت را حفظ نمایند. محور اصلی راهبردهای ادغام آفرین مبتنی بر سرمایه اجتماعی است. در راستای نظریه سرمایه اجتماعی، لی (۲۰۰۴) مدعی است که سرمایه اجتماعی می‌تواند برای میزان سرمایه انسانی افراد و گروه‌های مفید باشد. هو (۲۰۰۹) بیان می‌کند مهاجرانی که به شبکه‌سازی با افراد با قومیت‌های مشابه خود (شبکه‌سازی پیوندی) تاکید می‌کنند، در مقایسه با مهاجرانی که چنین تاکیدی ندارند (شبکه‌سازی پلی)، دارای تحصیلات، مهارت‌های زبانی و درآمدهای کمتری هستند. این نتایج نشان می‌دهد که افرادی که سرمایه انسانی کمتری دارند، تمایل به متکی شدن به سرمایه اجتماعی قومی برای فعالیت‌های اقتصادی خود دارند. آگیلرا (۲۰۰۲) نشان می‌دهد که سیاهپوستان، در مقایسه با افراد آمریکای لاتین و سفیدپوستان، بازده بالاتری را برای سرمایه اجتماعی دریافت می‌کنند. بنابراین پیش‌بینی می‌شود که افراد مهاجر با ارتقای سرمایه اجتماعی، بتوانند سرمایه انسانی و حمایت اجتماعی خود را ارتقا دهند و با این ابزارها، مهارت‌های روانشناختی (مثل مدیریت هیجان و انگیزه پیشرفت) در خود درونی می‌کنند و جامعه‌پذیری خود را به سمت مطلوبیت اجتماعی می‌برند.

شکل ۱- مدل پارادایمی ادغام اجتماعی مطلوب

با توجه به نتایج تحقیق، در این قسمت پیشنهادهاتی برای ارتقای ادغام اجتماعی ارائه خواهد شد.

- کار جمعی مشترک برای نزدیکی مهاجران و شهروندان مشهد: ایجاد برنامه های کار جمعی که هم مهاجران و هم انجمن های داوطلبانه شهر مشهد را شامل می شود، باید مورد توجه قرار گیرد. این گونه

برنامه‌ها باید مبنای داوطلبانه داشته باشند و باید به سمت فعالیت‌هایی هدایت شوند که اثرات مفید آشکاری برای جامعه داشته باشند. به عنوان مثال می‌توان به کمک به فقرا و بیماران، تمیز کردن زباله در پارک، مراقبت از مناطقی که در معرض خطر جرم هستند، یا کمک به افراد نیازمند اشاره کرد.

- **تفکیک‌زدایی شهری و اجتماعی:** سیاست‌هایی برای کاهش تفکیک در سطح شهری یا اجتماعی باید اعمال شود. شواهد نشان می‌دهد که این کار پتانسیل روانی را در کاهش تبعیض و رفتار مطلوب‌تر با افراد قومیت‌های مختلف نشان می‌دهد. بنابراین، دولت‌ها باید به منظور افزایش امکان تماس‌های اجتماعی بین شهروندان مشهد و مهاجران اقدام کنند. این باید در سطوح مختلف رخ دهد.

- **تعادل و تناسب برنامه‌های حمایتی از مهاجران و شهروندان:** سیاست‌های مرتبط با مهاجران باید تلاش کنند تا با بی‌طرفی شناخته شوند و باید مراقب بود که شهروندان مشهد به اندازه مهاجران از برنامه‌های سیاستی که اجرا می‌گردد بهره‌مند شوند. یک نتیجه قابل توجه ناشی از مطالعه حاضر این است که، حتی اگر تمایل به پاداش دادن به مهاجران به طور قابل توجهی افزایش یابد، پاداش شهروندان مشهد نیز به طور متناسب باید افزایش یابد.

- **فرهنگ‌سازی رسانه درباره توجه به مهاجران:** بخش رسانه‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی مربوطه باید در فرآیند انتقال اطلاعات بی‌طرفانه و عاری از کلیشه‌های مهاجران به عموم مشارکت داشته باشند. توصیه می‌شود که دولت، عوامل رسانه‌ای را تشویق به تدوین، اتخاذ و انتشار اصول رفتاری با هدف اطمینان از اطلاع‌رسانی بی‌طرفانه اخبار، خودداری از کلیشه‌سازی مهاجران، و تمایل به برقراری ارتباط با «داستان‌های موفقیت» ادغام مهاجران در جامعه به جای تمرکز انحصاری در مورد داستان‌های منفی شکست در ادغام مهاجران کند.

منابع:

اشتراوس، انسلم، کوربین، جولیت (۱۳۹۱)، *مبانی پژوهش کیفی، فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای*، ترجمه ابراهیم افشار، تهران: نشر نی.

آخوندی، عباس. (۱۳۹۴). حاکمیت دوگانه در حاشیه شهر. (م. پناهی, مصاحبه کننده) مشهد: ویژه نامه ی تحلیلی دفتر پژوهش موسسه فرهنگی هنری خراسان (رصد) ویژه نامه ی حاشیه نشینی.

رحیمیان, بابک. (۱۳۹۴, ۲). بررسی پدیده حاشیه نشینی در استانهای کشور. بازیابی از خبرگزاری مهر: <https://www.mehrnews.com>

ظهیری نیا, مصطفی (۱۳۹۵). گروه های مهاجر شهر بندرعباس. فصلنامه مطالعات ملی, سال هفدهم شماره ۴, پیاپی ۶۸, ۱۳۳-۱۵۰.

فاضلی, علی. (۱۳۷۵). بررسی اشتغال مهاجرین وارده به مشهد (نمونه سرولایتهایی مقیم مشهد). پایان نامه کارشناسی ارشد, رشته جغرافیا مشهد: دانشگاه فردوسی

فرزادمنش, شیما, بشیر, حسن (۱۴۰۱). گونه شناسی ادغام هویتی اقوام افغانستانی در جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی: شهرستان دماوند), فصلنامه مطالعات میان فرهنگی, پیاپی ۵۰, ۹-۴۰.

قادر زاده, امید, محمدی, فردین, محمدی, حسین (۱۳۹۶), جوانان و روابط پیش از ازدواج, راهبرد فرهنگ, شماره ۳۷: ۷-۴۰.

محمدپور, احمد (۱۳۸۹), طرح های تحقیق با روش های ترکیبی: اصول پارادایمی و روش های فنی, مجله مطالعات اجتماعی ایران, دوره ۴, شماره ۲: ۱-۲۶.

نجف زاده, ع. (۱۳۸۹). پژوهشی درباره اقوام, اقلیت ها و مهاجرین ساکن شهر مشهد. مجله مشهدپژوهی, ۴, ۱۱۵-۱۴۴.

نوغانی, محسن, محمدی, فردین (۱۳۹۵), گرایش به ارتباط با جنس مخالف: مطالعه ای در باب پسران شهر مشهد, مسائل اجتماعی ایران, سال ۷, شماره ۱: ۱۶۳-۱۸۴.

ولیعلی زاده, علی (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل رفتار هویتی مهاجران قومی در کلانشهر تهران (مطالعه موردی: ساکنان آذربایجانی منطقه ۱۰ تهران), نشریه پژوهش های جغرافیای سیاسی, سال چهارم شماره ۳, پیاپی ۱۵, ۱۳۳-۱۶۲.

Adams, N., & Sydie, R. A. (2001). *Sociological theory*. USA/UK/India: Pine Forge Press, Sage publication.

Alarian, H. M. & Neureiter, M (2019). Values or origin? Mandatory immigrant integration and immigration attitudes in Europe, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-23.

- Algan, Y., C. Dustmann, A. Gritz, and A. Manning. (2010). "The Economic Situation of First and Second Generation Immigrants in France, Germany and the United Kingdom." *Economic Journal* 120 (542): 4–30.
- Anderson, B. (2013) *Us and Them*. Oxford: Oxford University Press.
- Bijak, J (2011). *Forecasting International Migration in Europe: A Bayesian View*, Dordrecht, Springer Press.
- Blau, F.D., Kahn, L.D. and K.L. Papps (2011), "Gender, source country characteristics, and labor market assimilation among immigrants," *Review of Economics and Statistics*, 93, 43-58.
- Bogardus, E. S. (1930). A race-relations cycle. *American Journal of Sociology*, 35(4), 612–617.
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *International Migration Review*, 23(3), 457–485.
- Brunkhorst H (2002) Globalising democracy without a state: Weak public, strong public, global constitutionalism. *Millennium Journal of International Studies* 31(3): 675–690.
- Rublee Cindy B. & Susan M. Shaw (1991) Constraints on the Leisure and Community Participation of Immigrant Women: Implications for Social Integration, *Loisir et Société / Society and Leisure*, 14:1
- Conner, N. (2019), Religion and the Social Integration of Migrants in Dublin, Ireland. *Geographical Review*, 109: 27-46.
- Dustmann, C. and I. Preston (2007), Racial and economic factors in attitudes to immigration, *B.E. Journal in Economic Analysis and Policy*, 7, 1, 1935-1682;
- Dustmann, Christian, Albrecht Gritz, Uta Schönberg, and Herbert Brücker. (2016). "Referral Based Job Search Networks." *Review of Economic Studies* 83(2):514–46.
- Elster, J. (1989). *Nuts and bolts for the social sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Esser, H. (1980). *Aspekte der Wanderungssoziologie*. Darmstadt: Luchterhand.
- Esser, H. (2006b). *Sprache und Integration: Die sozialen Bedingungen und Folgen des Spracherwerbs von Migranten*. Frankfurt a. M.: Campus.
- Esser, H. (2008b). Does the 'New' immigration require a 'New' theory of intergenerational integration. In A. Portes & J. DeWind (Eds.), *Rethinking migration. New theoretical and empirical perspectives* (pp. 308–341). New York: Berghahn Books.
- Faist, T. (2000). *The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces*. Oxford, MA: Oxford University Press.
- Fajth, V. & Bilgili, Ö. (2018): Beyond the isolation thesis: exploring the links between residential concentration and immigrant integration in the Netherlands, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-20.
- Fawadleh, H. (2022). Palestinians in France: Integration Versus Community Integration. *Int. Migration & Integration* 23, 1495–1514. <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00895-1>

- Filomeno, F. A. (2019). The potential of dialogues on social identity and diversity for immigrant civic integration. *Evaluation and Program Planning*, 77, 101-108.
- Finney N (2009) *Sleepwalking to Segregation?: Challenging Myths About Race and Migration*. Bristol: Policy Press.
- Friedberg, R. M. (2000). You can't take it with you? Immigrant assimilation and the portability of human capital. *Journal of Labor Economics*, 18(2), 221–251.
- Gathmann, Christina, Keller, Nicolas, and Monscheuer, Ole, (2015), *Citizenship and the Social Integration of Immigrants: Evidence from Germany's Immigration Reforms*, Annual Conference 2015 (Muenster): Economic Development - Theory and Policy, Verein für Socialpolitik / German Economic Association
- Gathmann, N. Keller C. (2017). *Citizenship and Social Integration*, IZA Working Paper, Institute of Labor Economics.
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78 (6): 1360-1380.
- Habermas J (2010) Jürgen Habermas: The public sphere: An encyclopedia article (1964). In: Gripsrud J and Eide M (eds) *The Idea of the Public Sphere : A Reader*. Lanham, MD: Lexington Books, pp. 114–120.
- Helbling, Marc, Simon, S & Samuel D. Schmid (2020) Restricting immigration to foster migrant integration? A comparative study across 22 European countries, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46:13, 2603-2624, DOI: 10.1080/1369183X.2020.1727316.
- Hellgren, Z. (2016) 'Immigrant Integration as a Two-way Process? Stakeholder Discourses and Practices in Stockholm and Barcelona,' *Psychosociological Issues in Human Resource Management* 4(1): 143-167
- Kogan, I. Fong, E. & Reitz, J. (2019): Religion and integration among immigrant and minority youth, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-17.
- Lancee, B., E. B. Birkelund, M. Coenders, V. Di Stasio, M. Fernandez-Reino, A. Heath, R. Koopmans, et al. (2019). Growth, Equal Opportunities, Migration and Markets (GEMM) "Technical Report". <http://gemm2020.eu/wp-content/uploads/2019/02/GEMM-WP3-technical-report.pdf>.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47–57.
- Marshall, M., & Stolle, D. (2004). Race and the city. Neighborhood context and the development of generalized trust. *Political Behavior*, 26(2), 126–153.
- Öberg, S. (1996). Spatial and economic factors in future south-north migration. In W. Lutz (Ed). *The future population of the world: What can we assume today?* (pp. 336–357). London: Earthscan.
- Olaiya, T. (2020). Migration and Employment Policy and Their Impact on Social Integration: Evidence From Nigeria. *Journal of Public Administration and Governance*, 10 (2), 63-84.

Penninx R., Garcés-Mascareñas B. (2016) The Concept of Integration as an Analytical Tool and as a Policy Concept. In: Garcés-Mascareñas B., Penninx R. (eds) *Integration Processes and Policies in Europe*. IMISCOE Research Series. Springer, Cham

Portes, A., & Rumbaut, R. G. (2001). *Legacies: The story of the immigrant second generation*.

Portes, A., & Rumbaut, R. G. (2006). *Immigrant America. A portrait* (3rd ed.). Berkeley: University of California Press.

Portes, A., & Zhou, M. (1993). The new second generation: Segmented assimilation and its variants.

Putnam, R. D. (1993). The prosperous community: social capital and public life. *The American Prospect*, 13: 35-42.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.

Sanders, Jimmy M., Victor Nee, and Scott Sernau. (2002). "Asian Immigrants' Reliance on Social Ties in a Multiethnic Labor Market." *Social Forces* 81(1):281–314.

Scheff, Thomas J. (2007). A concept of social integration. *Philosophical Psychology* 20 (5):579 – 593

Simmel, Georg. (1908, 1950). *Soziologie: Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung*. Leipzig: Translated and edited by Kurt H. Wolff. New York: The Free Press.

Sobolewska, M., Galandini, S., & Lessard-Phillips, L. (2016). The public view of immigrant integration: multidimensional and consensual. Evidence from survey experiments in the UK and the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(1), 58–79.